

Cognitieve compositionality van conceptuele domeinen en ways-of-seeing in Internetdefinities

Paul Sambre

Dit artikel beschrijft de conceptuele structuur, compositionele opbouw en emergentie van de eerste definities van het begrip Internet in tien Nederlandstalige en Franstalige Belgische weekbladen via een gemengde cognitieve en corpuslinguïstische methode.

1 Situering, relevantie, onderzoeksvraag

De descriptieve taalkundige studie van definities in natuurlijke taal is relevant om drie redenen. Ten eerste werden definities traditioneel bestudeerd vanuit een (taal)filosofisch of logisch perspectief. Deze benaderingen gaan uit van een essentialistische of prescriptivistische visie op definities. De essentialistische opvatting stelt dat een definitie het definiendum of te definiëren begrip plaatst binnen een ontologie. Deze metafysische vooronderstelling beïnvloedde, via de definitie *per genus et differentia specifica* (Aristoteles 1966) het taalkundige denken diepgaand. Tot in de Franse Encyclopédie van Diderot et D'Alembert (1966) drukte zij haar stempel gedrukt op de lexicografie. De prescriptivistische definitie gaat uit van een geometrisch standpunt: zo zijn definities volgens Pascal (1991: 393) axiomatisch-deductieve afleidingen van nominale aard. Tot in de twintigste eeuw worden definities in deze hoek beschouwd als een formalistisch-desambiguërend gegeven (Whitehead & Russell, 1927²). Ten tweede valt, naast de filosofisch-logische fundamenten van definities, de pragmatische, haast ambachtelijke aanpak van de lexicografie op. Woordenboeken formuleren definities meestal ad hoc en berusten zelden op een taalkundige theorie of een descriptief talige onderbouwing. Ten derde bestaan er weinig breed descriptieve studies over de manier waarop taalgebruikers in natuurlijke taal, m.a.w. alledaags taalgebruik, gestalte geven aan definities. Toch hebben wij als taalgebruiker voortdurend nood aan duidelijke definities van oudere of nieuwe woorden.

In deze bijdrage vangen we deze drie vaststellingen descriptief op vanuit een cognitief taalkundig kader. Definities in natuurlijke taal beschouwen we als een conceptualiseringsmechanisme. Enerzijds tonen we dat cognitieve begrippen zich uitstekend lenen tot systematische beschrijving van definities. Anderzijds tonen we, op basis van een corpusstudie, welke variationele verschillen er optreden tussen definities. We concentreren ons hierbij op één specifiek definiendum: de emergentie van het begrip *Internet*, zoals dat in de Belgische pers opdook tussen 1991 en 1994. We behandelen achtereenvolgens corpus (2.), theoretisch kader (3.), methodologie (4) en enkele descriptieve resultaten (5.) van dit onderzoek. Voor een fijnmaziger analyse verwijzen we graag naar de volledige tekst van ons proefschrift (Sambre 2005).

2 Corpus

De definitieproblematiek wordt hier benaderd vanuit een casestudy over het concept *Internet*, dat begin jaren '90 vanuit een Amerikaans informaticajargon Europa binnensijpelde. Niet het gespecialiseerde gebruik van *Internet* binnen een technische nomenclatuur of technische context wordt hier beoogd, maar de emergentie van het woord binnen een zogenaamd *language for general purposes* (Cotsoes, 2002: 13). Meer specifiek baseert onze beschrijving zich op geschreven taal: tien weekbladen van de Belgische mediagroep Roularta. Deze textotheek bevat vijf Nederlandstalige en vijf Franstalige weekbladen. Naast een talige variatie kunnen we binnen deze bladen een indeling maken naar twee genres en vier subgenres: algemene pers (actualiteit in *Knack*, *Le Vif* en lifestyle in *Knack Weekend*, *Le Vif Weekend*) versus economische berichtgeving (algemeen zakennieuws in *Trends*, *Tendances* en investeringsnieuws in de twee taalversies van *Business & Finance*). Het corpus bevat dus drie contextuele variationele parameters: taal, genre en subgenre. We excerpeerden voor het definiendum *Internet* 154 teksten, op basis van de eerste vijftien attestatiedata sinds 1988. We hanteerden hierbij een concordantieprogramma en namen ook alle contextuele pronominale, aanwijzende en anaforische verwijzingen naar het woord op. Deze zinnen worden via volgende test herleid naar een subcorpus van definities. Een definitie wordt, op basis van Langackers cognitieve grammatica (Langacker 1987, 1991) herleid tot een sequentie, waarin een (anaforisch) definiendum *Internet* als trajector via een nominale of verbale equivalentierelatie verbonden wordt met een nominaal definiens dat als landmark fungeert. Over de tijdspanne 1992-1995 levert deze sbenadering 656 definities op, die we herleiden tot 393 unieke kernen of definientia. We maken abstractie van de determinanten aan definienszijde. Zo resulteert *het elektronische netwerk* en *een elektronisch netwerk* in een unieke kern *elektronisch netwerk*. Ter illustratie bieden we een korte staalkaart van de erg heterogene definientia: *stuk van een alternatief medialandschap, mogelijkheid tot multimedianeavigatie, superfax die wereldwijd tekst, beeld en informatiegegevens verstuurt voor de prijs van een lokaal telefoongesprek, onzichtbare informatiestroom, wetenschappelijke mythe, computernetwerk opgezet door het Amerikaanse leger, nirwana, speeltuin voor computerfanatici, vreemde onderwereld, instrument voor communicatie-uitwisseling*. Textotheek, corpus en subcorpus worden opgenomen in een genormaliseerde relationele Access-databank. Dit methodologisch vertrekpunt valt samen met dat van de traditionele corpuslinguïstiek: een database levert versnelde toegang tot een corpus van tekstmateriaal. We beschrijven in wat volgt de conceptuele organisatie van de definientia en, in mindere mate, de diachronische emergentie ervan.

3 Theoretisch kader: cognitieve taalkunde

Ons theoretisch kader situeert zich binnen de zogenaamde cognitieve taalkunde van de tweede generatie: de cognitieve grammatica van Langacker (1987, 1991, 1999), de conceptuele metaforen van Lakoff & Johnson (1980), de conceptuele integratie van Fauconnier (1994, 1997) en Fauconnier & Turner (2002). Zonder in detail te treden over elke subdiscipline stellen we meer algemeen dat cognitieve taalkunde een convergerend en coherent kader biedt om de syntactische, lexicale en discursieve aspecten van definities niet-formaliserend of niet-waarheidstheoretisch te beschrijven: cognitieve taalkunde stelt dat taal de kristallisatie is van cognitieve verwerking en categorisering. Voor de studies van definities staan drie begrippen centraal.

3.1 Partiële sanctie

Langacker (1987, p. 163) definieert conceptuele entiteiten uitgedrukt door talig-symbolische eenheden als een toegangsknoop (*access node*) tot een semantisch netwerk. De semantische waarde van deze eenheden bestaat bijgevolg uit de open set relaties waartoe deze actieve knoop bijdraagt. Kennissystemen vertonen een netwerkstructuur. Taalgebruikers krijgen hiertoe toegang via een willekeurig punt, dat zij situeren ten overstaan van dit grotere geheel. Symbolische eenheden zijn conventionele taalgegevens, die voortdurend geüpdatet en verrijkt worden vanuit de nieuwe gebruikscontexten waarin deze eenheden gehanteerd worden. Partiële sanctie (*partial sanction*) staat voor “the motivation afforded a novel structure by the conventional units of a grammar” (Langacker, 1987, 493): talige gegevens zijn semantisch ondergedetermineerd t.o.v. de contexten die zij talig uitdrukken.

3.2 Domeinmatrix

Elke conceptualisering vindt plaats tegen een kennisconfiguratie op de achtergrond (Taylor, 2002, 195). Deze cognitieve achtergrond bestaat uit een geheel aan conceptspecifieke cognitieve domeinen waartoe predicatieve elementen behoren: “every predicate is characterized relative to one or more cognitive domains, collectively called its matrix” (Langacker, 1987: 147). In 5.1 gaan we nader in op de conceptuele domeinen eigen aan de *Internet*definities.

3.3 Ways-of-seeing

Naast cognitieve domeinen hanteren definientia meer algemene, niet-conceptspecifieke en op de qualia-rollen uit de generatieve semantiek van Pustejovsky (1996) gebaseerde *ways-of-seeing*. Croft & Cruse (2004, p. 137) herdefiniëren deze conceptueel als de uiteenlopende manieren waarop predikaten zich enten op naamwoorden. Meer specifiek gaat het voor ons object over de volgende drie relaties:

- de meronymische (MER), die slaat op verbanden tussen delen en gehelen, zo wordt *Internet* ontleedt in zijn onderdelen of het gaat zelf op in een geheel;
- de levensgeschiedenis of *life history* (LH), waarin een fase uit de verleden, hedendaagse of toekomstige ontwikkeling van *Internet* belicht wordt;
- de functionele of *force dynamics* (FD), waarin *Internet* geconceptualiseerd wordt als (a) een instrument in handen van (b) gebruikers, die daarmee (c) doelen beogen.

Hier voegen we twee andere relaties aan toe:

- de evaluerende (EVA), waarin een element uit de definiens *Internet* expliciet (a) positief of (b) negatief benadert;
- *hedging* (HED), die de grenzen van de woordbetekenis vager maakt.

4 Methode

Methodologisch verloopt de beschrijving van de definiërskant van de definitie in twee stappen, die we eerst abstract formuleren, en onder luik 5 zullen concretiseren. Eerst en vooral stellen we vast dat ons materiaal *Internet* conceptualiseert binnen tien dimensies, namelijk als een binnen elk definiens wisselende constellatie van vijf conceptuele domeinen, aangevuld met de vijf hierboven beschreven *ways-of-seeing*. Bij de eerste stap noteren we welke conceptuele domeinen en *ways-of-seeing* in een definiens aan bod komen (5.1). Het klassieke methodologische vertrekpunt evolueert

zo naar cognitieve corpuslinguïstiek: de databank dient niet langer als een versnelde toegang tot corpusinformatie, maar bevat een conceptuele analyse gebaseerd op cognitieve concepten. Zo verkrijgen we een platte of statische eerste blik op de conceptuele, semasiologische structuur van het corpus. Elke positie binnen deze semasiologische structuur beschrijven we op drie niveaus van granulariteit, P0, P1 en P2, in een toenemende mate van semantische specificatie. De belangrijkste resultaten van deze methodologische stap vatten we hieronder samen onder 5.2.

Bij de tweede stap analyseren we de conceptuele volgorde waarin deze dimensies in een nominale definiens opgebouwd worden, een principe dat door Langacker (1987, p. 487) *constituency* genoemd wordt: “the order in which component structures are combined to yield progressively more elaborate composite structures”. Deze compositionaliteitsvolgorde is een erkend cognitief principe, maar werd volgens ons niet eerder gekoppeld aan een grootschaliger empirische benadering. Daartoe ontwikkelden volgende methode, die het probleem van constituentgroeperingen (Langacker, 1987, p. 321) binnen ons corpus oplost voor de tien dimensies van onze analyse. Voor deze oplossing baseren we ons op wiskundige (m, n) -matrices. Tabel 1 vat de transformatie van een nominale definiens naar een (m, n) -matrix met twee submatrixen samen.

Tabel 1 *Compositionality van een definiens als (m, n) -matrix*

matrix	m kolommen					
n lijnen	startpunt x			eindpunt y		
	submatrix			submatrix		
	P0	P1	(P2)	P0	P1	(P2)

Matrices leveren een multidimensionele tabel met m lijnen en n kolommen. De kolommen verwijzen naar semasiologische posities binnen het conceptuele netwerk, de lijnen op hun beurt naar de opeenvolgende stappen waarmee een definiens over tien dimensies en drie granulariteiten opgebouwd wordt. De matrices beschrijven in de relationele databank via een 1-op- n -relatie de geordende reeks compositionele records voor een definiens (1-kant). Elke record aan de n -kant codeert de semasiologische inhoud die elk compositioneel element toevoegt als eindpunt y , naast het compositioneel startpunt x waaraan informatie toegevoegd wordt, en dit voor minstens twee niveaus van granulariteit P0 en P1, facultatief ook voor P2. Wanneer we weten welk niveau P2 of P1 in de beschrijving opduikt, dan weten we automatisch tot welke waarde P1 of P0 dit leidt. De 393 unieke kernen van definientia uit ons corpus worden dan herleid tot 1725 compositionaliteitslijnen. Via een reeks queries kunnen we de frequentie van semasiologische posities P0, P1 (en P2) kwantitatief terugkoppelen naar de variatie over de drie contextuele parameters taal, type pers en type magazine. We kunnen nu naast conceptualisering en context ook precies bepalen op welke positie elke compositionele lijn zich bevindt in de chronologische emergentie van de definities en welk onomasiologisch element een semasiologische granulariteit triggert. De statische beschrijving evolueert nu naar een dynamisch gegeven, zowel binnen het nominale syntagme, binnen elke tekst, binnen een tijdspanne en met inachtneming van variatie. Onder 5.3 tonen we enkele illustraties van deze dynamische analyse, waarbij we ons beperkten tot y -waarden.

5 Descriptieve resultaten

We overlopen kort drie descriptieve resultaten van onze conceptuele corpusanalyse: de conceptuele domeinen (5.1) en de statische (5.2) en dynamische (5.3) opbouw ervan.

5.1 Conceptuele domeinen

We zoomen eerst in op de objectspecifieke conceptuele domeinen. Onze centrale stelling hierbij is dat Internetdefinities in natuurlijke taal een toenemende mate van partiële sanctie vertonen over vijf conceptuele domeinen op het hoogste niveau van granulariteit (P0). Voor we deze domeinen toelichten met voorbeelden kijken we naar de Amerikaanse terminologische definitie van *Internet*, die tot stand kwam binnen de *language for specific purposes* (Cotsoes, 2002) waarin deze technologie tot stand kwam. Deze initiële definitie vinden we o.a. terug in de FNC-resolutie van 1995. Internet wordt er gedefinieerd als een (1) systeem dat werkt op basis van een (2) protocol en *de facto* uitmondt in de vorming van een (3) privé- of overheidsnetwerk. Specifieke verwijzingen naar een van deze drie termen op niveau P1 plaatsen wij in een eerste conceptueel kerndomein, dat we het terminologische nuldomein (D0, niveau P0) noemen. We onderlijnen compositionele elementen die verwijzen naar een domein: (1) communicatiesysteem, (2) communicatiestandaardakkoord, (3) internetwerk.

Naast het terminologische kerndomein komen vier andere conceptuele domeinen voor, die een hogere graad van partiële sanctie vertonen. Het generieke domein (DG) conceptualiseert het terminologische domein veralgemenend. Het *Internet* wordt bijvoorbeeld gedefinieerd als een *ding*, *beweging*, *fenomeen* of *woord*, zoals ook uit de drie volgende voorbeelden blijkt: (4) trendy woord uit het blufboek van de mode, (5) modieuze beweging, (6) tendens die in de Verenigde Staten een sterke groei kent.

Deze veralgemening vormt geen elaboratie van het terminologische nuldomein. Bij de volgende drie domeinen is dat wel het geval. Het primaire domein (DP) vormt een onomasiologische extensie van het nuldomein en verlaat de strikt terminologische kern ervan. Het definiendum wordt dus niet uitsluitend voorgesteld als een strikt systeem, protocol of netwerk, maar als een ruimere omschrijving bij dit kerndomein. Concreet bevat het corpus vier primaire subdomeinen (PA) : (i) Internet als technologie, (ii) als informatica, (iii) als informatie of communicatie, en (iv) als economisch gegeven. We geven hieronder telkens een voorbeeld van deze respectieve subdomeinen: (7) spitstechnologie, (8) netwerk van verbonden schermen, (9) modernste communicatiekanaal, (10) elektronische postdienst.

Deze subdomeinen (P1) van conceptuele domeinen (P0) worden dan verder opgesplitst in niveau P2. Tabel 2 bevat een overzicht van domeinen, subdomeinen en hun onderverdelingen die onze corpusstudie opleverde.

Naast primaire onderscheiden we secundaire domeinen. Het gaat hier om brondomeinen die het Internetdoeldomein representeren als een conceptuele metafoor (Lakoff & Johnson 1980). We ontdekten drie conceptuele metaforen: Internet als een ruimte, als een structuur en als een subcultuur. Ook deze subdomeinen worden uitvergroet op een dieper niveau van granulariteit, in dezelfde Tabel 2.

Tertiaire domeinen leveren een semasiologische uitbreiding op bij een primair of secundair domein, wat we verduidelijken met een voorbeeld. Stel: Internet wordt *een elektronische autosnelweg* genoemd. Door het adjectief *elektronisch* ontstaat naast traditionele snelwegen dan een digitale tegenhanger of co-hyponiem. Bijgevolg wordt het woord *autosnelweg* opgetild naar een hoger, hyperonymisch niveau. Het concept

autosnelweg krijgt hierdoor een meer algemene betekenis dan in zijn oorspronkelijke betekenis vervat zat. Deze veralgemening ontstaat door een mechanisme van contrafactualiteit of disanalogie tussen co-hyponiemen.

Tabel 2 Conceptuele domeinen met drie niveaus van granulariteit

Domein	Subdomein P1	Onderverdeling P2
algemeen domein DG		
nuldomein D0	systeem protocol netwerk	
primair domein DP	technologie informatica	verbinding on line hardware software kanaal gegevens communicatie informatie media telefonie post
	informatie-communicatie	consumptie handel dienst product management sector bedrijf prijs financiën werk eigendom
	economie	
metaforisch domein DS	ruimte structuur subcultuur	onderzoek universiteit leger mythe politiek (mentale) afwijking passie criminaliteit wereld van het kind vrije tijd
Contrafactueel of disanalogisch domein DT	globaal alternatief nieuw elektronisch grootte superlatief virtueel onzichtbaar gedepersonaliseerd on demand	

We spoorden in ons corpus tien van deze tertiaire mechanismen op, die zowel op primaire niet-metaforische als op secundaire metaforische domeinen geprojecteerd worden. Ook deze nemen wij op in Tabel 2.

Alle definientia kunnen beschreven worden over tien dimensies, d.w.z. als een variërende constellatie van vijf domeinen en vijf ways-of-seeing. Belangrijk hierbij is dat deze tien dimensies binnen een definiens veelal in combinatie voorkomen. In de volgende twee punten gaan we in op de compositionele structuur van de definiens. We beperken ons hier tot drie vragen. We analyseren eerst de salientie of relatieve frequentie van tien dimensies over het globale corpus en vervolgens met betrekking tot linguïstische en (sub)genrevariatie (5.2). Dit noemen we de statische conceptualisering. Ten slotte richten we onze aandacht op de dynamische emergentie (5.3) van domeinen en subdomeinen.

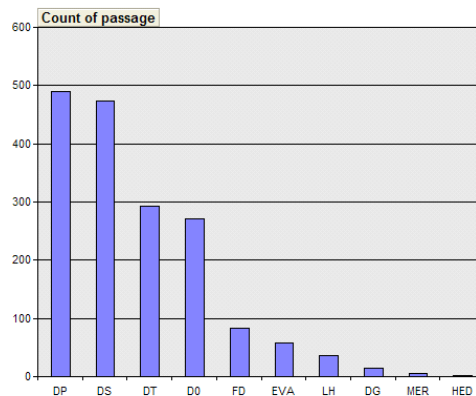
5.2 Statische analyse: conceptualisering

Grafiek 1 toont de relatieve verdeling, in absolute waarden, van conceptuele domeinen en ways-of-seeing voor de 1725 compositionele lijnen. We stellen van bij de aanvang vast dat in natuurlijke taal de terminologische kern D0 niet domineert. Primair en secundair domein zijn dan weer duidelijk veel sterker aanwezig. Let in dit verband op het sterk metaforische DS. Wanneer we ons, buiten deze grafiek, concentreren op het conceptueel centrale gedeelte van de definiens, de eerste compositionele lijn of nominale kern, dan valt duidelijk wel de dominantie op van het terminologisch nul-domein D0. Dit overwicht wordt in sterke mate bepaald door de sterke aanwezigheid van kern *netwerk*. De globale impact van primair en secundair domein blijft echter samengeteld sterker. Conceptuele domeinen zijn overigens in beide verdelingen duidelijk sterker vertegenwoordigd dan de ways-of-seeing. Vooral in de nominale kernen zijn die laatste opvallend minder aanwezig. Definities gebeuren dus preferentieel domeinspecifiek door primaire en secundaire terminologische extensies en los van algemene strategieën.

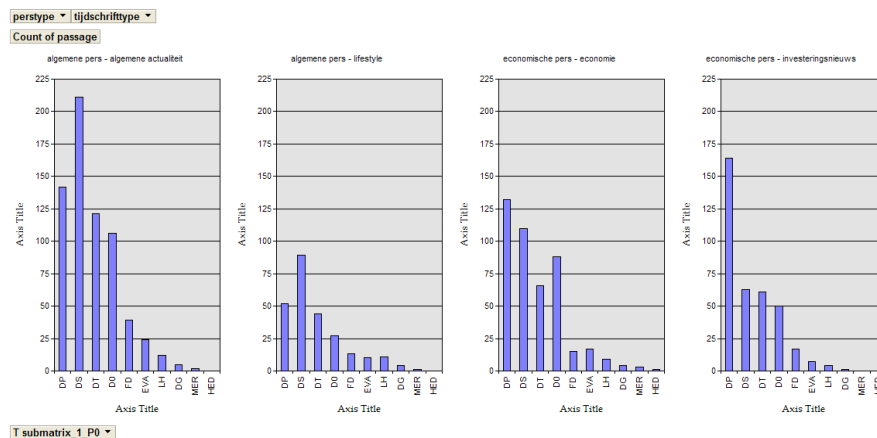
Vervolgens meten we de graad van salientie (of Langackeriaans *entrenchment*, het betreft hier de relatieve frequentie van parameters) vanuit variationeel perspectief. Deze visualisering biedt naast absolute waarden, ook relatieve verschillen. Frans en Nederlands vertonen hier een interessant verschil: de relatie tussen domeinen loopt in grote lijnen gelijk, maar metaforische domein DS is dominant in het Frans, terwijl het Nederlands primair domein DP verkiest. Hier wordt weliswaar abstractie gemaakt van de plaats van de compositionele lijn in het geheel van de definienssyntagma. Op het vlak van genrevariatie is dit verschil nog scherper: economische pers verkiest niet-metaforisch domein DP, terwijl algemene pers dit metaforische domein dan weer meer in de verf zet. Deze meer algemene beschouwing moeten we nuanceren vanuit subgenreperspectief. Binnen de economische pers zijn het de investeringsbladen die de doorslag geven voor niet-metaforisch DP. Anderzijds wordt de impact van metaforische domeinen in de algemene pers kwantitatief vooral veroorzaakt door de dominantie ervan binnen het algemeen actualiteitssubgenre en niet in lifestylebladen (Grafiek 2), hoewel metaforische bepalingen daar relatief sterker aanwezig zijn. Op het vlak van creatief gebruik van metaforen lijken algemene actualiteit en economie meer op elkaar dan de respectieve andere subgenres binnen de algemene of economische pers. Dit blijkt wanneer voornamelijk vanuit de sterkere aandacht voor het terminologisch kerndomein D0 in deze laatste twee subgenres. Verschillen en overeenkomsten tussen tijdschrifttypes kunnen dan in de grafiek worden afgelezen

vanuit de relatieve weging of het saliëntiepatroon tussen twee dimensies of over meer dan twee dimensies.

Grafiek 1 Conceptuele domeinen en ways-of-seeing P0: globaal beeld

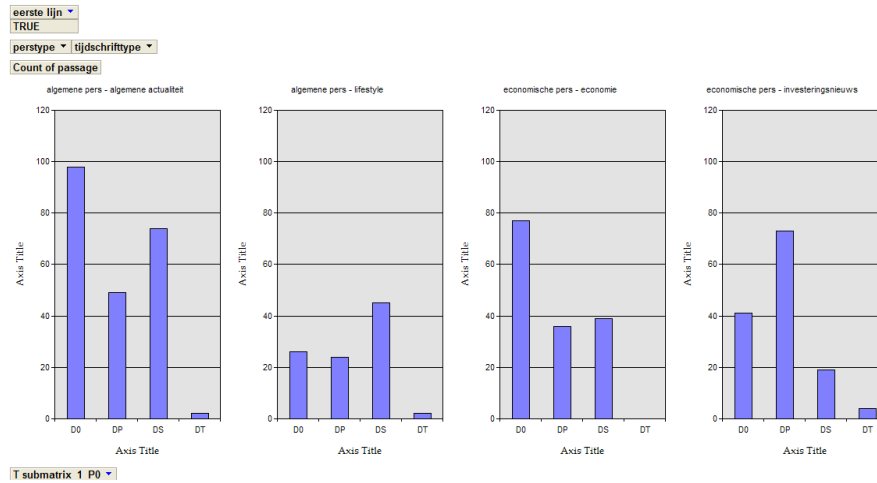
Grafiek 2 Conceptuele domeinen en ways-of-seeing P0: subgenrevariatie

De twee grafieken tonen de conceptualisering van het corpus op het meest algemene niveau van granulariteit P0.

We zoomen nu in op een dieper gelegen niveau P1 (Grafiek 3). We laten kwantitatief minder belangrijke ways-of-seeing en het algemeen domein DG buiten beschouwing en concentreren ons op de domeinspecifieke strategieën D0-DP-DS-DT gebruikt voor de eerste compositionele lijn (of nominale kern) van het definienssyntagme. Ook hier zien we een gelijkaardig patroon voor algemene actualiteit en economie, door de relatieve volgorde $D0 > DS > DP$. In lifestyle en investeringsnieuws verschilt het beeld: waar lifestyle meer gebruik maakt van metaforische DS-kernen, verwijst investeringsnieuws vooral naar het primair domein DP, voornamelijk door systematischer gebruik van economische subdomeinen op niveau P1, en meer dan het geval is in algemeen economisch nieuws.

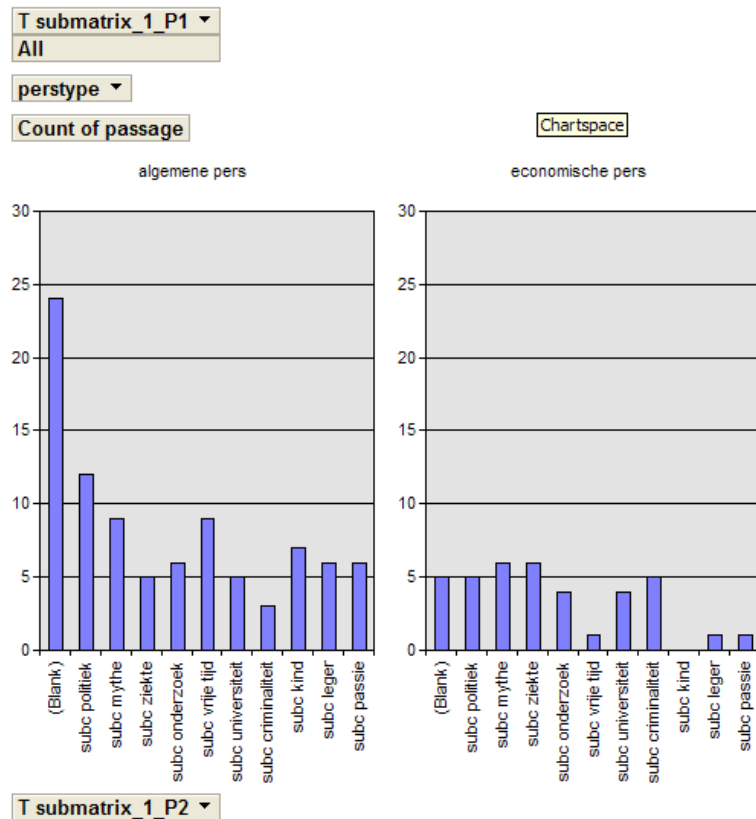
Grafiek 3 Conceptuele domeinen eerste compositionele lijn: subgenrevariatie

Conceptuele en kwantitatieve corpusanalyse leveren dus een meerwaarde op voor de visualisering van descriptief materiaal. We illustreren dit met de complexere Grafiek 4: hierin zoomen we in op de relatie tussen soorten subcultuur (niveau P2 en P1 binnen DS) en genrevariatie. Concreet luidt de vraag nu: hoe frequent is binnen een perstype de verwijzing naar een subcultuur, hoe gebeurt deze verwijzing en naar welk soort subculturen wordt verwezen? We stellen vast dat verwijzingen naar subculturen frequenter plaatsvinden in de algemene dan de economische berichtgeving. Binnen het laatste type is er nochtans wel een duidelijke verwijzing naar specifieke subculturen. Algemene pers verwijst dus meer op een generieke wijze (waarde *Blank*) naar subculturen, terwijl economische pers deze subculturen concreter invult. Economische pers verwijst enerzijds opvallend minder naar Internet als een subcultuur voor vrije tijd, (erotische) passie en de kinderwereld, en anderzijds meer naar criminaliteit. Veiligheid en bescherming van netwerken worden hier sterker beklemtoond, vermits deze aspecten leiden tot nieuwe economische niches.

Wanneer we hier dieper ingaan op subgenrevariatie, stellen we vast dat tijdschrifttypes voornamelijk verschillen op het vlak van het aantal vermelde specifieke subculturen.

Grafiek 4 Subdomein P1 subcultuur met onderverdeling P2: genrevariatie

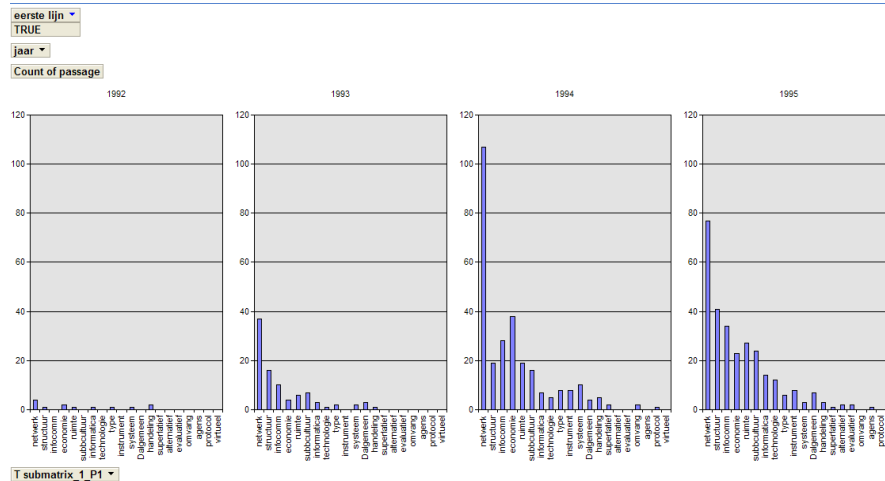
Het investeringsnieuws verwijst bijvoorbeeld helemaal niet naar politieke en universitaire aspecten van het Net. Het algemene actualiteitsmagazine bevat de grootste waaier aan subculturen, met een voorkeur voor politieke aspecten. Het lifestylemagazine verschilt van algemene actualiteit door een evenwichtiger spreiding over diverse subtypes: hier gaat de belangstelling vooral naar de subcultuur van de mythe en de passie.

5.3 Dynamische analyse: emergentie

We overlopen nu de emergentie van het concept Internet, waarin we de conceptualisering over tien dimensies en drie niveaus van granulariteit afzetten tegen een tijdsas over de jaren 1992-1995. In deze analyse beperken we ons weer tot de nominale kern. Op niveau P0 nemen we vier zaken waar: (i) primair en secundaire domein zijn over de hele tijdsspanne vertegenwoordigd; (ii) definities verlopen aanvankelijk door een uitdieping van primaire niet-metaforische aard (1994), (iii) waarna het metaforische domein de overhand neemt (1995); (iv) tertiaire disanalogische domeinen duiken in mindere mate en uitsluitend in de laatste twee jaren (1994-1995) op. Het lijkt er dus op dat naarmate de taal meer inspanningen levert tot (primaire) definities van een concept, disanalogie en contrafactuele definitiestrategieën

pas in laatste orde worden ingezet om primaire en secundaire definities te onderscheiden van hun niet-tertiaire tegenhanger. Op niveau P1 kunnen we nu precies aanduiden welke kernen bij voorkeur gehanteerd worden, en wanneer dit het geval is (Grafiek 5), en welke alternatieven er daarbij in taal “voorradijg” zijn.

Grafiek 5: Emergentie subdomeinen P1 eerste compositionele lijn

Netwerk is de term die het panorama domineert vanaf 1993. Een belangrijker bijkomende conclusie hierbij luidt dat er, naarmate het concept *Internet* verder evolueert, meer subdomeinen ingezet worden, maar dat de salientie rond het begrip zich tussen 1994 en 1995 kristalliseert rond een aantal basiskernen: structuur, informatie-communicatie, economie, ruimte en subcultuur. Het is m.a.w. de strijd om de betekenis van het begrip die zich hier voor onze ogen voltrekt.

6 Conclusies en onderzoekspistes

In dit artikel koppelden we een cognitief taalkundige analyse aan een tweetalig mediacorpus. Centraal hierbij staat de vraag hoe een nieuw begrip via definities gestalte krijgt binnen een taal. We komen daarbij tot twee belangrijke conclusies: deze definities vertonen een conceptualisering en een emergentie. Onder conceptualisering verstaan we de statische conceptuele structuur van definities. Definities vertonen een compositionele opbouw, waarbij vijf objectspecifieke domeinen systematisch, maar via wisselende patronen gecombineerd worden met vijf niet-objectspectifieke ways-of-seeing. De combinaties over deze tien conceptuele dimensies in een conceptuele matrixstructuur conceptualiseren het definiendum vanuit een toenemende graad van Langackeriaanse partiële sanctie t.o.v. een terminologische kernbetekenis, die het woord bezit binnen een technologisch jargon. Het begrip wordt met andere woorden nu weer verbreed (DG), veelal naar een economisch-technisch primair domein (DP), dan weer metaforisch (DS) voorgesteld als een ruimte, structuur en subcultuur, of als een contrafactueel of disanalogisch gegeven (DT). Het salientiepatroon van relatieve frequentie waarin de tien dimensies georganiseerd zijn, over drie mogelijke niveaus

van granulariteit P0, P1 en P2 varieert in functie van variationele parameters: taal, perstype en tijdschriftsubgenre. Uiteenlopende contexten verkiezen dus gelijksoortige, maar qua saliëntiepatroon afwijkende dimensies. Naast de statische structuur van de betekenisopbouw of conceptualisering van de definiens toonden we kort de impact van onze methodologie op de dynamische structuur van een concept: op verscheidene momenten in de ontwikkeling van de betekenis worden andere definitiestrategieën gehanteerd. Het relatief verband tussen metaforische en disanalogische domeinen bijvoorbeeld blijkt gerelateerd aan deze diachronische betekenisontwikkeling. Corpuslinguïstiek werpt door zijn variationele impact een rijker licht op cognitieve taalkunde, die zich op zijn beurt goed leent tot meerlagige conceptuele analyse van corpora. Methodologisch leverden we een bijdrage tot de uitbouw van een dynamische cognitieve corpuslinguïstiek, die naast statische representatie het verloop van een betekenisstructuur schetst. Het logisch vervolprogramma op deze methodologie impliceert de ontwikkeling van specifieke (longitudinale) correlatietests op multidimensionale data, granulariteit en variatie. Theoretisch sluiten onze resultaten aan bij studies rond dynamiek van concepten vanuit tekstwetenschappelijk standpunt.

Literatuur

- Aristoteles (1966). *Posterior Analytics and Topica*. London & Cambridge, (Mass.): Heineman & Harvard University Press.
- COTSOES (2002). *Recommendations for Terminology Work*. Bern: Conference of Translation Services of European States.
- Diderot & d'Alembert (1966). *Encyclopédie ou Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers*. Stuttgart: Friedrich Fromann.
- Fauconnier, G. (1994). *Mental Spaces: Aspects of Meaning Construction in Natural Language*. Cambridge (Mass.): Cambridge University Press.
- Fauconnier, G. (1997). *Mappings in Thought and Language*. Cambridge (Mass.): Cambridge University Press.
- Fauconnier, G. & M. Turner (2002). *The Way We Think. Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities*. New York: Basic Books.
- FNC (1995). *FNC Resolution. Definition of "Internet"*, 24 October 1995. <URL: http://www.itrd.gov/fnc/Internet_res.html>, 10 januari 2004.
- Lakoff, G. & M. Johnson (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press.
- Langacker, R. W. (1987). *Foundations of cognitive grammar. Volume 1: Theoretical Prerequisites*. Stanford: Stanford University Press.
- Langacker, R. W. (1991). *Foundations of cognitive grammar. Volume 2: Descriptive applications*. Stanford: Stanford University Press.
- Pascal, B. (1991). *Oeuvres Complètes. Deuxième Partie: Œuvres Diverses de Blaise Pascal. Volume II (1654-1657)*.
- Pustejovsky, J. (1996). *The Generative Lexicon*. Cambridge (Mass.): MIT Press.
- Sambre, P. (2005). *Emergence et conceptualisation de la définition en langue naturelle. Une étude de cas sur Internet en néerlandais et en français*. Leuven : Katholieke Universiteit Leuven. Proefschrift Departement Linguïstiek.
- Taylor, J. R. (2002). *Cognitive Grammar*. Oxford: Oxford University Press.
- Whitehead, A. N. & B. Russell (1927²). *Principia Mathematica. Volume I*. Cambridge: Cambridge University Press.